

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอในบทนี้ เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่เรื่อง แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านประคองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของคุณธรรม
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิด และหลักการ เกี่ยวกับคุณธรรม
3. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
4. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม
5. ปัญหาเด็กไทย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของคุณธรรม

ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรมมีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ผู้วิจัยได้รวบรวม ความหมายจากเอกสารหลาย เล่มและจากนักวิชาการหลายท่านดังนี้

ราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542 (2542 : 253) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

พุทธทาสภิกขุ (2529 : 1) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่าหมายถึงคุณสมบัติฝ่ายดีเป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุข คุณธรรมเป็นส่วนที่ต้องอบรมโดยเฉพาะ หรือให้เหมาะสมกับที่ที่ต้องการ

พระเทพวิสุทธิเมธี (2527 : 90) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งหรือประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2540 : 14) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม ว่าคุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ

ประกาศรี สืออำไพ (2540 : 21) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมคือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม ความเข้าใจเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรม เป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤตินอกใจเป็นต้น สภาพการณ์ของการกระทำ

ความดี คือ ความเหมาะสมความควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกความถูกผิด สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่ดีงาม

ทิตนา เขมมณี (2546 : 4-5) คุณธรรม หมายถึง สภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวณามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม สำหรับค่านิยมนั้นเป็นหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต หากค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งนั้นก็กลายเป็นค่านิยมของสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ สาโรช บัวศรี กล่าวไว้ว่า คำว่า “จริยธรรม” มีอยู่หลายรูปแบบ จริยธรรมในรูปแบบของศีลก็มี หรือในรูปแบบของค่านิยมทางจริยธรรมก็มี นอกจากนั้นจริยธรรมยังอาจรวมถึงค่านิยมในสังคมอีกด้วย เช่น กฎหมาย คนมีจริยธรรมก็คือคนที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

ละมัย สุวรรณสิงห์ (2547 : 10) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย และวาจา ที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ไสว มาลาทอง (2542 : 15) กล่าวว่า คุณธรรม คือ เมื่อนำเอาหลักธรรมหรือศีลธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัยพอมืออะไรมากระทบก็จะแสดงออกทางพฤติกรรม พุดง่าย ๆ คือเป็นไปโดยอัตโนมัติ เช่น เราเห็นคนตาบอดข้ามถนน มีจิตสำนึกขึ้นคือเกิดความสงสาร จึงพาคนตาบอดข้ามถนนไป เพราะถ้าปล่อยให้เดินข้ามตามลำพัง อาจเป็นอันตรายได้ คนที่มีจิตสำนึกเกิดขึ้นโดยมโนธรรมเดือน โดยไม่มีใครบังคับอย่างนี้เรียกว่าคนมีคุณธรรม คือเมตตา สุรูปต้น ๆ ก็คือ คุณธรรม คือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคนหลังจากที่ปฏิบัติธรรมแล้ว

จากความหมายของคุณธรรมดังกล่าวสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะของ
 คุณงามความดีตามความเชื่อ ซึ่งสังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สอดคล้องกับหลักธรรม
 ทางพระพุทธศาสนา และสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวมได้ โดยไม่มีใครมา
 บังคับเป็นการปฏิบัติจนเป็นนิสัย แสดงออกได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และเป็นที่ตั้ง
 แห่งสันติสุข

ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออกของคนเราจากภายใน จัดเป็นสิ่งที่ดี
 เพื่อจะได้แสดงออกทางกาย วาจา หรือจิตใจ การพัฒนาคุณธรรม ถือว่ามีความสำคัญต่อการ
 พัฒนามนุษย์ให้มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของ
 คุณธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2550 : 1-2) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า
 ทดเทียมอารยประเทศอื่นนั้น นอกจะต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด แล้วประชากร
 ของประเทศจะต้องมีคุณภาพ ประเทศไทยจึงจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และต้องตระหนักถึง
 การพัฒนาคนในประเทศเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10
 ได้เน้นการพัฒนาคนในสามมิติ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งให้เกิดการ
 เสริมสร้างความรู้ความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัยเพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงก้าว
 ลู่อัจฉริยะความรู้ได้อย่างมั่นคงและสนับสนุนการเพิ่มความสามารถของประเทศ ในขณะเดียวกัน
 มุ่งเสริมสร้างความเป็นไทยให้มีสุขภาวะที่ดี ควบคู่กับการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันอย่าง
 สันติสุข การคุ้มครองเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และ
 การปลอดภัยในการดำรงชีวิต ในปัจจุบันเรามีการแข่งขันกันแทบทุกด้าน ทั้งด้านการค้า เศรษฐกิจ
 การเมือง ด้านเทคโนโลยี มีการแข่งขันกันระหว่างประเทศ แม้กระทั่งด้านการศึกษาในปัจจุบัน
 กระแสของโรงเรียนที่สร้างคนเก่ง มีการแข่งขันกันที่จะมุ่งให้นักเรียนของตนสร้างผลงานที่สูงขึ้น
 ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องแข่งขันกันเรียนเพื่อเอาชนะกันมากขึ้น การศึกษาในปัจจุบันยังขาดมิติทาง
 ด้านคุณธรรมอยู่มาก ซึ่งหากสังเกตดูเราเน้นแต่คนเก่ง เราจะได้คนเก่ง แต่ถ้าหากคนเก่งเหล่านั้น
 ขาดคุณธรรม จริยธรรม เขาก็จะกลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว คิดถึงตนเองมากกว่าส่วนรวม โดยปกติ
 คนเก่งมักจะไม่อยากให้คนอื่นเก่งกว่าจึงถือว่าหากเราสอน โดยเน้นให้เด็กเป็นคนเก่งโดยไม่คำนึงถึง
 คุณธรรม ก็จะเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคมดังที่เราเห็นอยู่เช่นทุกวันนี้ ในทางตรงกันข้าม
 การศึกษาจะช่วยให้มนุษย์เป็นคนดีเหนือสิ่งอื่นใดในทุกคน สามารถมีชีวิตเต็มไปด้วยความสงบสุข
 อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การศึกษาไม่ใช่สอนให้เรามีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

รอบตัวเท่านั้น แต่สอนให้เราสามารถมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ คนดีเท่านั้นที่คิดจะช่วยเหลือคนอื่น สังคม ประเทศชาติ และโลกของเรา

กรมวิชาการ (2539 : 15) เห็นว่าค่านิยม คุณธรรม มีความสำคัญในชีวิตมนุษย์หลายประการ เช่น

1. ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลาย เป็นตัวกำหนดการแสดงออกว่าควรทำหรือไม่ควรทำ ซึ่งจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่องต่าง ๆ และช่วยประเมินการปฏิบัติของตัวเราและบุคคลอื่น
2. ทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ทำให้เขาเลือกทางใดทางหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา เช่น การตัดสินใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแทนที่จะเลือกในทางช่วยเหลือพวกพ้องหรือปฏิบัติในทางที่ไม่สุจริต
3. ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจหรือผลักดันของบุคคล เช่น คนที่นิยมชมชอบการมีอายุยืนยาว มีสุขภาพดี จะผลักดันให้ออกกำลังกายอยู่เสมอ คุณธรรม จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใด ไม่มีจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งคนและวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ การขาดจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตอีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งในวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครอง ฯลฯ จึงมีคำกล่าวที่เราไม่สามารถสร้างครุฑขึ้นพื้นฐานของคนไม่ดี และไม่สามารถสร้างแพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมือง และนักธุรกิจที่ดี ถ้าบุคคลเหล่านั้นมีพื้นฐานทางนิสัยและความประพฤติที่ไม่ดี ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือพระปิยมหาราชของชาวไทย ที่ได้ทรงตระหนักมาแต่แรกเริ่มดังในพระราชหัตถเลขาของพระองค์ท่านมิไปถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวิชิรญาณวโรรส มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ต่อไปภายภาคหน้าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนคงจะประพฤติดีกว่าคนที่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกต้องไม่ คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตามคงจะหันไปทางทุจริต คนรู้น้อยก็โกงไม่ค่อยคลอง ก็โกงไม่สนิท คนรู้นอกโกงคลองขึ้น และโกงพิสดารขึ้น การหัดให้ผู้อ่านอักษรวิธี ไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีและคนชั่ว เป็นแต่วิธีสำหรับจะเรียนความดี ความชั่ว คล่องตัวขึ้น” จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ัญเชิญมานี้แสดงให้เห็นว่า การเรียนทางพุทธศึกษาหรือหัตถศึกษา นั้นยังไม่เป็นการพอเพียง ต้องเน้นหนักไปทางจริยศึกษาด้วย เพราะจริยศึกษา จะช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีจิตใจและพฤติกรรมที่ดี ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงควรพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี มีจริยธรรมมีสติปัญญาและความรู้ที่ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นทางสถานศึกษาควร

ปลูกฝังสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้แก่เยาวชนของชาติ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนของชาติเจริญเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพดีสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542 : 7) ได้กล่าวว่าคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติที่มีความถูกต้องดีงาม เป็นแนวทางแห่งการถือประพฤติปฏิบัติ ในแนวทางแห่งความดีความถูกต้องนั้น ไม่เพียงพองใจให้คนปฏิบัติ หรือประพฤติดนให้เป็นคนดีได้ เรื่องการสร้างคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

แมคเคนซี (Mackenzie. 1980 : 56) กล่าวว่า “คุณธรรมคือความรู้และนิสัย” คนที่มีคุณธรรมจึงเป็นคนที่รู้ในหน้าที่ ซึ่งแสดงออกในรูปการกระทำในสถานการณ์จริงอันพอมองเห็นได้ชัดเจน

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2551 : 68) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คือ ความดีงามที่อยู่ในจิตใจบุคคล ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ความ پاکเพียรอดสาหัส ความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่ว ความกล้าที่จะทำความดี สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมในความเป็นผู้นำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรมมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวภายในจิตใจของคนแต่ละคน เพื่อให้คนนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีงาม ถูกต้อง และเหมาะสม คุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสมส่งผลสู่การนำไปปฏิบัติที่ถูกต้อง ตลอดจนทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจให้กับตนเองและทำให้เกิดสันติสุขต่อสังคม การพัฒนาคุณธรรมจึงมีความสำคัญอย่างมากในการที่จะสร้างคนให้มีคุณธรรม ซึ่งคุณธรรมสามารถที่จะปลูกฝังกันได้ เมื่อบุคคลเกิดคุณธรรมอย่างหนึ่งก็จะส่งผลให้เกิดคุณธรรมด้านอื่น ๆ ตามมา เมื่อคนมีคุณธรรม สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข

ทฤษฎีเกี่ยวกับ แนวคิด และหลักการ เกี่ยวกับคุณธรรม

ผู้วิจัยได้นำเสนอทฤษฎี หลักการ และแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญของแนวคิด ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Theory of Moral Development)

เพียเจต์ (Piaget. 1965 : 35-37) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาแบบปัญญานิยมและเป็นผู้ศึกษาเด็ก โดยการสังเกต พบว่าขั้นตอนของการพัฒนาเด็กทางด้านจริยธรรมมีความคล้ายคลึงกับขั้นตอน

การพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็ก ซึ่งการพัฒนานั้นยังเกี่ยวโยงกับการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การที่เด็กได้คบเพื่อนหรือเล่นกับเพื่อนก็มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจริยธรรม เขาได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเด็กเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Pre-moral Stage) ในช่วงสี่ปีแรกของชีวิต เด็กยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคมและมีเพื่ออะไร เด็กก็จะเล่นโดยไม่คำนึงถึงกฎกติกา

2. ขั้นรู้ความหมายของจริยธรรม (Moral Realism) เป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมช่วงอายุ 5-7 ปี อาจเรียกว่า Stage of Heteronomous Morality คือ ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือคำสั่งจากผู้ที่มิอำนาจเหนือตนโดยเฉพาะพ่อ แม่ และครู การที่เด็กตัดสินใจว่าอะไรผิดมากหรืออะไรผิดน้อย จะถือเอาขนาดของความเสียหายที่เด็กได้ทำไป ส่วนเรื่องที่เจตนาทำผิดหรือไม่เด็กไม่คำนึงถึง เด็กวัยนี้มีความเชื่อว่ากฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ เกิดจากพ่อ แม่ และครู เด็กเห็นว่าคำสั่งเป็นสิ่งต้องปฏิบัติ

3. ขั้นช่วงต่อระหว่างช่วงที่ 2 กับขั้นที่ 4 (Transitional Stage) เด็กอายุระหว่าง 7-9 ปี เด็กวัยนี้จะเล่นกับเพื่อน คบเพื่อนและผูกพันกับเพื่อนมากขึ้น เริ่มมีการให้และการรับระหว่างกัน เด็กในวัยนี้จะรู้ว่าการกระทำผิดของตนจะต้องได้รับการลงโทษเป็นการตอบแทน เป็นช่วงที่เด็กเริ่มคำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ได้คิดถึงความคิดของคนเพียงฝ่ายเดียว

4. ขั้นพิจารณาจริยธรรมจากความเกี่ยวโยง (Stage of Moral Relativism) ระหว่างอายุ 10-11 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนาจริยธรรมขั้นสูงระดับมีความคิดว่าอะไรถูกอะไรผิดโดยใช้เหตุผล โดยคำนึงถึงความยุติธรรมในความคิดอ่านของเขา เด็กมีเพื่อนมากขึ้นและสังคมกับเพื่อน ๆ มากขึ้นเด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์และความคิดเป็นของตนเองหรือยึดหลักแห่งตน (Autonomous Moral Thinking) จะพิจารณาผลที่เกิดจากการกระทำเด็กโตจะตัดสินใจถูก ผิดจากสถานการณ์และความเชื่อมโยงของสถานการณ์หรือความเกี่ยวโยงของเหตุการณ์นั้นกับบุคคล เด็กวัยนี้ยังเชื่อว่า กฎระเบียบต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้บ้างตามสถานการณ์หรือการตกลงในกลุ่มเพื่อน เพียเจท์ยังสรุปว่าเมื่อเด็กเติบโตมากขึ้นจะมีความคิดอ่านในเรื่องจริยธรรมอย่างมีเหตุผลยิ่งขึ้น เด็กอายุ 4-7 ปี รู้เรื่องจริยธรรมแบบ Heteronomous คือระเบียบวินัย หรือความดีชั่วกำหนดโดยผู้มีอำนาจ อย่างเข้า 10 ปีหรือกว่านั้นจะมีความคิดอ่านในเรื่องจริยธรรมที่มีเหตุผลลึกซึ้งยิ่งขึ้น Autonomous Thinking คือเริ่มมีเหตุผลของตัวเองโดยเชื่อมโยงกับเรื่องหรือปัจจัยอื่น ๆ และที่สำคัญโยงเกี่ยวกับความคิดเห็นของเพื่อนด้วยการเปิดใจ

ดิวี่ (Dewey, 1969 , unpagged ; อ้างถึงใน รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2546 : 42) ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมแบบปัญญานิยมโดยอาศัยการศึกษาต่อจากเพียเจท์เป็น 3 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนจริยธรรม (Pre-moral Stage) เด็กยังไม่รับรู้ระเบียบ ความผิดถูก

ขั้นที่ 2 ขั้นรับคำสั่ง (Heteronomous Stage) วัย 2-6 ปีสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ บทบาทผู้ใหญ่ที่มีต่อตนเองและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น

ขั้นที่ 3 ขั้นการยึดหลักแห่งตน (Autonomous Stage) อายุประมาณ 5 ปีขึ้นไปเด็กวัยนี้จะมีความคิดอย่างมีเหตุผลใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องจริยธรรมหรือระเบียบต่าง ๆ โดยอาศัยปัญญา

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Cognitive Theory of Moral Development)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1980 : 10-13) ถือว่าเหตุผลทางจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงภาวะจริยธรรมของบุคคล การกระทำของบุคคลมักเป็นผลมาจากการใช้เหตุผลในการตัดสินใจและเหตุผลทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ เขาใช้การอ้างเหตุผลในการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงระดับจริยธรรมของบุคคลนั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Judgement) เป็น 6 ขั้นใน 3 ระดับ ดังตาราง 2.1

ตาราง 2.1 พัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม	ขั้นตอนการใช้เหตุผลทางวัฒนธรรม
ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมเป็นแบบแผน	ขั้นที่ 1 ขั้นใช้หลักการหลบหนีการลงโทษของการประพฤติปฏิบัติ (2-7 ขวบ) ขั้นที่ 2 ขั้นใช้หลักการได้มาซึ่งรางวัลเป็นเหตุผลของการประพฤติปฏิบัติ (7-10 ขวบ)
ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมเป็นระเบียบแบบแผนตามกฎหมายและประเพณีนิยมของสังคม	ขั้นที่ 3 ขั้นใช้หลักการกระทำตามที่ผู้อื่นเห็นว่าดีเป็นเหตุผลของการประพฤติปฏิบัติ (10-13 ปี) ขั้นที่ 4 ขั้นใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ทางสังคมเป็นเหตุผลของการประพฤติปฏิบัติ (13-15 ปี)

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเป็นระเบียบแบบแผนด้วยวิจารณญาณของตนเอง	<p>ขั้นที่ 5 ขั้นใช้หลักการเคารพตนเองหรือการกระทำตามคำมั่นสัญญาเป็นเหตุผลของการประพฤติปฏิบัติ(16 ปีขึ้นไป)</p> <p>ขั้นที่ 6 ขั้นใช้หลักการยึดอุดมการณ์ของตนเองและความถูกต้องอันเป็นสากลเป็นเหตุผลของการประพฤติปฏิบัติ</p>
--	---

โคลเบอร์กได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมและขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้นไว้ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมเป็นแบบแผน

ระดับที่หนึ่งเป็นระดับที่บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น พัฒนาการระดับนี้แบ่งเป็นสองขั้นย่อยคือ

ขั้นที่ 1 เด็ก 7 ขวบจะเข้าใจความแตกต่างของความดีและความไม่ดีในความหมายเพียงว่าความดีเป็นสิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษ ในขั้นนี้เด็กมุ่งหลีกเลี่ยงไม่ถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวด เด็กจึงยอมทำตามคำสั่งผู้ใหญ่ที่เป็นผู้มีอำนาจทางกายเหนือเขา

ขั้นที่ 2 เด็ก 7-10 ขวบบมักจะทำในสิ่งที่ได้รับรางวัลตอบแทน การกระทำที่ถูกต้องคือความพอใจของตนเท่านั้นแม้จะขัดแย้งกับผู้อื่นก็ตาม ความยุติธรรมในขั้นนี้เป็นไปในรูปของเหตุผลในการปฏิบัติมากกว่าความรู้สึกและเป็นไปตามลักษณะแลกเปลี่ยนกัน

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมเป็นระเบียบแบบแผนตามกฎหมายและประเพณีนิยมของสังคม

ระดับที่สองเป็นระดับที่บุคคลที่มีจริยธรรมยังต้องการควบคุมจากภายนอก อันได้แก่ กฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งรวมถึงการดำเนินและการยกย่องชมเชยด้วยจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับความคิดหวังของตนและสังคมโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ต่อความเป็นระเบียบของกลุ่มสังคมนั้น การตัดสินใจจึงเป็นการเลียนแบบกลุ่มความสามารถที่พัฒนาขึ้นคือเอาใจเขามาใส่ใจเราและสามารถแสดงบทบาทตามที่สังคมนั้นต้องการ โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการจริยธรรมระดับนี้เป็นสองขั้นย่อยคือ

ขั้นที่ 3 เด็ก 10-13 ปี จะทำในสิ่งที่ผู้อื่นหรือสังคมเห็นจะได้เป็นที่ยอมรับ ยกย่อง ชมเชย เด็กจะไม่เป็นตัวของตัวเองมักจะคล้อยตามผู้อื่นหรือคูตัวอย่าง โดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อน ของตนซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไปก็ได้

ขั้นที่ 4 เด็ก 13-15 ปี จะใช้หลักการกระทำตามหน้าที่เพราะตระหนักว่าตนมีฐานะ เป็นหน่วยหนึ่งของกลุ่มหรือสังคมนั้น การตัดสินใจการกระทำจะเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม กำหนดหรือคาดหมายไว้ ตนเองก็มีศรัทธาและต้องการแสดงความนับถือเชื่อฟังต่ออำนาจนั้น

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเป็นระเบียบแบบแผนด้วยวิจรรณญาณของตนเอง

ระดับที่สามเป็นระดับที่บุคคลหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ในการตัดสินใจกับ ข้อขัดแย้งต่าง ๆ บุคคลจะยึดหลักของตนเองแล้วนำมาตรึงตรองตัดสินใจ ตามแต่ตนเองจะเห็นว่า สิ่งใดมีความสำคัญมากกว่ากัน พัฒนาการระดับนี้แบ่งเป็นสองขั้นคือ

ขั้นที่ 5 เด็กอายุมากกว่า 16 ปีหรือเป็นผู้ใหญ่เต็มที่มีมักจะกระทำตามสัญญา ในขณะที่ เดียวกับที่เขาเห็นตนเองเป็นผู้มีเหตุผลและเคารพตนเอง เขาก็จะเห็นความสำคัญของคนส่วนมาก ด้วย โดยสามารถควบคุมบังคับใจตนเองให้ทำตนไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น แรงจูงใจที่สำคัญของ บุคคลระดับนี้คือประโยชน์ของสังคม

ขั้นที่ 6 เป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการทางจริยธรรมความคิดเกี่ยวกับความถูกต้อง จะกว้างขวาง (อายุ 25 ปี ขึ้นไป) มีอุดมคติเป็นสากล ถึงแม้ว่าจะมาจากจริยธรรมที่แต่ละคน ยึดถือตามกฎเกณฑ์ในสังคมของตน

รัฐคาว พิศาลพงศ์ (2546 : 47) ได้สรุปความเชื่อของโคลเบอร์กว่าเมื่อนุชนมีวุฒิภาวะ เพิ่มขึ้นเกิดการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้างของสติปัญญาออกมาขึ้นจริยธรรมก็พัฒนาตามวุฒิภาวะ ทางสติปัญญาและจากการเรียนรู้ต่าง ๆ จึงมีวิธีการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่กลุ่มนักเรียนดังนี้

1. เสนอเรื่องราวที่เป็นปัญหาจริยธรรมหรือการตัดสินใจที่แตกต่างกัน
2. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความคิดเห็นหรือการตัดสินใจที่แตกต่างกัน
3. ให้นักเรียนกลุ่มต่าง ๆ อภิปรายเหตุผลของกลุ่มว่าตัวละครในเรื่องรานั้น ๆ ควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร ซึ่งขั้นนี้ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาจริยธรรม
4. กลุ่มต่าง ๆ รายงานผลต่อชั้นเรียนหรือกลุ่มใหญ่และอภิปรายหาข้อสรุป
5. มีการสรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำหรือทางเลือกอื่น

ทั้งเพียเจท์และ โคลเบอร์ก ได้ชี้ให้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยเฉพาะในด้านการเห็นผลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา โดยทั้งสองได้กล่าวถึงการที่เด็กได้เล่นกับเพื่อนจะเป็นผลให้เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น

ทฤษฎีของอิมมานูเอล เคนท์ (Kent. 1974 : 56) อิมมานูเอล เคนท์เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน เป็นนักเหตุผลนิยม เป็นผู้นำเหตุผลทฤษฎีนิยม (Rigorism) หมายถึงสิทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรม ได้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม (Deontologism) หรือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด อาจเรียกว่า Moral Purism หรือ Formal Ethics จากแนวคิดของเคนท์ ถือว่ามโนธรรมเป็นเหตุผล ภาควิถีปฏิบัติมันบ่งบอกถึงกฎศีลธรรมในตัวเองคือ เป็นที่รู้จักกันตัวเอง รู้ขึ้นในใจของตนเอง มันเป็นสิ่งที่มีความก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ (Not Empirical) เป็นสิ่งที่มีความเป็นพยานตามแนวคิดของเคนท์ มีความคิดเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งถาวร คายค่าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความตายตัว จะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ ทฤษฎีนี้จะยึดถือกฎระเบียบเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การพิจารณาตัดสินคุณค่าจะทำไปตามหน้าที่ที่ระบุไว้ เป็นข้อกำหนดนั้นจะแปรเปลี่ยนโดยเล็งไปใช้เหตุผลจากผลการกระทำไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์เพียงใดก็ตาม สิ่งที่เคนท์เชื่อว่าเป็นการกระทำที่คืบคลาน ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไขนอกจากมีเจตนาที่ดี ดังนั้นการกระทำหน้าที่จึงเป็นเจตนาที่ดี ไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนา แต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่การกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวถือว่าไม่ได้ทำตามหน้าที่ ผู้ทำตามหน้าที่ต้องไม่คำนึงถึงตนเองและคนใกล้ชิด ชีวิตที่สมบูรณ์ คือ ชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม ต้องกระทำตามหน้าที่โดยไม่คาดหวังผลไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษ แต่ให้ทำตามเหตุผลคือกฎศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ทำตนให้เหนือผู้อื่น มีอิสระจากกระแสอารมณ์ที่ผลักดันให้การกระทำ คนที่เป็นอิสระคือคนที่หลุดพ้นจากกระแสของแรงขับ ด้วยความอยากได้ผลประโยชน์มากขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือปัญญากฎศีลธรรมเป็นความถูกต้อง เป็นหลักสากล ถ้าเหตุผลเป็นสากลคนก็จะทำตามหลักสากลด้วยปรัชญาของเคนท์มีจุดเด่นที่สุดคือ การสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนให้คนไม่ยกตนเองเหนือกฎ ซึ่งเป็นกฎศีลธรรมที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ใดแม้แต่ตนเอง ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น จุดหมายในการดำรงชีวิตค่อนข้างเป็นอุดมคติตายตัว ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แต่เคร่งครัดตายตัวในหลักจริยศาสตร์ จงใจให้เป็นกฎสากล โดยไม่ถือว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำให้มีส่วนในการตัดสินการกระทำว่าถูกหรือผิด เคนท์มองโลกในแง่ดี คิดว่าคนมิได้มีชีวิตอยู่เพื่อความสุข แต่มีชีวิตอยู่เพื่อศีลธรรมอันบริสุทธิ์ การใช้ชีวิตตามเหตุผล หรือการใช้ชีวิตทางศีลธรรมทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของ สกินเนอร์ (Skinner. 1938 : 21 ; อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี. 2546 : 4) การพัฒนาทางจริยธรรมมีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ปรากฏขึ้นเพื่ออธิบายรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

1. โดยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ตามทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant conditioning theory) ทฤษฎีนี้พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อเบอร์ริส สกินเนอร์ มาใช้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นกับการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทแรงเสริม (Reinforcer) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้นและผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไปและ การให้การเสริมแรงมีอยู่ 2 อย่างคือ

1.1 การให้การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง การให้สิ่งอื่นที่ผู้มีความพึงพอใจเป็นผลให้มีพฤติกรรมนั้นต่อไป หรือมีพฤติกรรมนั้นเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น คำชมเชย รางวัล เป็นต้น

1.2 การให้การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การให้สิ่งอื่นที่ผู้ไม่ต้องการหรือไม่พอใจออกไป เป็นผลให้ผู้อื่นที่มีพฤติกรรมนั้นต่อไป เช่น เด็กชายวาจิดพยายามไม่ไปโรงเรียนสาย เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกครูดุ

ในการเสริมแรงสกินเนอร์พบว่า การให้การเสริมแรงทุกครั้งแม้ว่าจะช่วยในระยะแรก ๆ ของการเรียนรู้ แต่ไม่มีประสิทธิภาพดีเท่ากับการเสริมแรงเป็นครั้งคราว สกินเนอร์ได้แบ่งการเสริมแรงเป็นครั้งคราวออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การให้การเสริมแรงตามช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน (Fixed Interval)
2. การให้การเสริมแรงตามช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน (Variable Interval)
3. การให้การเสริมแรงตามอัตราที่ไม่แน่นอน (Fixed Ratio)
4. การให้การเสริมแรงตามอัตราที่ไม่แน่นอน (Variable Ratio)

สตูราจค์ ไคว์ตระกูล (2544 : 193-194) กล่าวถึง การเสริมแรงกับการเรียนการสอนว่า ครูผู้สอนที่ดีจะต้องสามารถเลือกใช้วิธีการเสริมแรงให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักสำคัญดังต่อไปนี้

1. ครูต้องทราบว่าพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนเรียนรู้แล้วมีอะไรบ้างและให้การเสริมแรงพฤติกรรมนั้น ๆ
2. ตอนแรก ๆ ครูควรให้การเสริมแรงทุกครั้งที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แต่ตอนหลังใช้การเสริมแรงเป็นครั้งคราวได้
3. ครูจะต้องระวังไม่ให้เกิดการเสริมแรง เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา
4. ถ้าจำเป็นสำหรับนักเรียนบางคน ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมครูอาจใช้การเสริมแรงที่เป็นขนมหรือสิ่งของ หรือสิ่งที่จะเอาไปแลกของรางวัลได้

5. สำหรับพฤติกรรมที่ซับซ้อน ครูควรใช้หลักการค้ำพฤติกรรม (Shaping) คือ ให้แรงเสริมกับพฤติกรรมที่นักเรียนทำได้ใกล้เคียงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามลำดับขั้น
6. ค่อย ๆ ลดสัญญาณบอกแนะหรือการชี้แนะลงเมื่อเริ่มเห็นว่าไม่จำเป็น
7. ค่อย ๆ ลดแรงเสริมแบบให้ทุกครั้งลง เมื่อเห็นว่าผู้เรียนกระทำได้แล้วและผู้เรียนเริ่มแสดงว่ามีความพอใจ ซึ่งเป็นแรงเสริมด้วยตนเองจากการทำงานนั้นได้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) (ซิกมันด์ ฟรอยด์ 1913 : 108 ; อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี 2546 : 11) ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ซึ่งฟรอยด์ เชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ถือว่าซุปเปอร์อีโก้ เป็นส่วนสำคัญ เพราะซุปเปอร์อีโก้เป็นส่วนของมโนธรรม ถือหลักประพฤติกฎปฏิบัติอันเป็นที่นิยมกันในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม มิได้คิดตัวมาแต่กำเนิด ซุปเปอร์อีโก้จะเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เห็นได้ชัดเมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ เป็นลักษณะที่ เริ่มสนใจในอุดมคติ (Idea) เริ่มคิดว่าสิ่งไหนดีหรือไม่ดีตามความเข้าใจของตนและจะเริ่มการเลียนแบบ (Identification) มากขึ้น เช่น เลียนแบบบิดามารดาหรือบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวของเด็ก ตลอดจนสังคมภายนอก การเลียนแบบนี้เป็นพื้นฐานของการใฝ่ดี รู้สึกผิดชอบชั่วดี และเป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่ในขอบข่ายของสังคมเมื่อโตขึ้น การที่เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจึงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคุณธรรมจะเกิดขึ้นกับตัวบุคคลได้ต้องอาศัยทั้งตัวบุคคลเอง สภาพแวดล้อมทางสังคม การอบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี และต้องใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติ จึงจะสามารถที่จะทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามที่ต้องการ ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ให้โรงเรียนสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน และปลูกฝังแก่นักเรียน

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนโยบายเร่งด่วนเรื่อง เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ เพื่อสร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข เพื่อให้

การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 8 คุณธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝัง ดังนี้

1. ความขยัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 9 –11) ให้ความหมายของ ความขยันว่า หมายถึง ความบากบั่นทำางานอย่างแข็งขันไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน พยายามทำกิจกรรมไม่หือถอย นักเรียนมีความขยันในการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ขยันหมั่นเพียรเรียนหนังสือ ฟัง คิด การเขียน ขณะเรียนอย่างตั้งใจ
2. ขยันทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่คั่งค้าง
3. ขยันทำงานช่วยเหลือในกิจการ โรงเรียน
4. ขยันทำงานช่วยเหลือในกิจการของ บิดา มารดา ครอบครัว

กรมวิชาการ (2541: 29-30) ให้นิยามคำทั้ง 4 คำดังนี้

ขยัน หมายถึง ความตั้งใจและกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงานโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

1. ตอบรับการทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่ายอมรับ เต็มใจ ฟังพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. อาสาทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่งงานใด แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง
3. ทำทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันที โดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไรประโยชน์
4. ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 166) ความขยันหมายถึง ขยันทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่

ราชบัณฑิตยสถาน (2553) ให้นิยามคำว่า “ขยัน” ไว้ว่า หมายถึง การทำางานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติ สม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน

ปฏิรูปการศึกษากับ 8 คุณธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝัง (2553 : 1) เด็กและเยาวชนที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านมีความขยันจะมีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจาก โรงเรียนจนสำเร็จลุล่วงโดยเร็วด้วยความใส่ใจ นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมายความขยันยังจะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังมีความหมั่นเพียรในการอุทิศกำลังกายกำลังใจของคนให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ

สรุปได้ว่าความขยัน หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหา จนเกิดผลงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

2. ความประหยัด

รุจิร ภู่อาระ (2541: 9) ได้ให้ความหมายว่า ความประหยัด หมายถึง การใช้จ่ายตามความจำเป็น หรือใช้จ่ายอย่างเหมาะสมกับสภาพของตนเองและครอบครัว

สุวรรณณี ปราบวิจิต (2538 : 19) ได้ให้ความหมายของความประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งของทั้งหลายพอเหมาะ พอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบ และขอบเขตที่พอเหมาะพอควร

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ และคณะ (2529 :50) ให้ความหมายว่าประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สินของที่มีอยู่ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุณค่ามากที่สุด โดยอาศัยหลักความพอดีการประหยัดทรัพย์ ประหยัดเวลา ประหยัดแรงงาน ประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนในเอกสารชุดการสอนการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานการประหยัด และออม

กรมสามัญศึกษา (2529 : 11-12) ได้นิยามคำว่า ประหยัดและออมไว้ ดังนี้ การประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร ทั้งส่วนตน และสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตน และสังคม โดยแบ่งการประหยัดออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การประหยัดเวลา หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักวางแผนใช้เวลาของตนและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด ในเรื่องการใช้เวลาเดินทางไปโรงเรียนและเดินทางกลับบ้าน การใช้เวลาในการศึกษาเล่าเรียน ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน และหาความรู้เพิ่มเติม การใช้เวลาทำธุรกิจส่วนตัว การใช้เวลานอน การพักผ่อน การใช้เวลาในการช่วยเหลืองานบ้าน ชุมชน สังคม
2. ประหยัดเงิน หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้เงินให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ และมีการเก็บออมยับยั้งความต้องการของตน อันมีผลทำให้เงินอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร ตัดสินใจใช้เงินโดยคำนึงถึงประโยชน์ความคุ้มค่า ความจำเป็นของตนเองอย่างรอบคอบ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป
3. การประหยัดในด้านสิ่งของ เครื่องใช้ หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักใช้เครื่องใช้สิ่งของ เครื่องใช้ทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ได้ประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด รักษา ซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ไม่ใช้จ่ายสิ่งของเครื่องใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชินหรือความสะดักสบายของตน ให้ความร่วมมือในการประหยัดไฟฟ้า และน้ำประปาของส่วนรวม

ราชบัณฑิตยสถาน (2553) ได้นิยามคำว่า ประหยัด ไว้ว่า หมายถึง การยับยั้ง รั้งรั้ง ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านความประหยัดนั้นเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตในรูปแบบที่เรียบง่าย ประมาณได้ถึงฐานะการเงินของตน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 12-13) เด็กและเยาวชนที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความประหยัดจะเข้าใจถึงฐานะการเงินของตน ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินตัว รู้จักคุณค่าของเงิน และรู้จักเก็บออม อีกทั้งยังดำเนินชีวิตอย่างประหยัดบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากการนำคุณธรรมประหยัดมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ยังมีความห่วงใยใส่ใจใช้ทรัพยากรสาธารณะด้วยความระมัดระวังอีกด้วย

ณัฐสุดา เต๋พันธ์ และวัชรภรณ์ เฟ่งจิตต์ (2547: 20) กล่าวว่าความประหยัดเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งกระแสบริโภคนิยม และวัตถุนิยมไหลบ่าเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทย ส่งผลให้เยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ จนเกิดความทะยานอยาก มีความต้องการใช้จ่ายเกินตน ขาดการเก็บหอมรอมริบ เกิดการเรียนรู้และเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปว่า วัตถุสิ่งของต่าง ๆ นั้นสื่อถึงคุณค่าของบุคคล

สรุป ได้ว่าความประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3. ความซื่อสัตย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ทรงเน้นถึงความซื่อสัตย์สุจริตมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาท ซึ่งพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย 4 ประการ คือ

1. การรักษาความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์

3. การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

เหตุประการใด

4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

บวรชัย ศิริมหาสาคร และคณะ (2546: 53-55) ได้กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะถ้าทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น สังคมย่อมมีความสุข

สมนึก แกระหัน (2541 : 9) ให้ความหมายความซื่อสัตย์ ดังนี้

1. รู้และเข้าใจหลักการเกี่ยวกับความดี ความงาม การรักษาสุขภาพจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย แก้ปัญหา กล้าแสดงออก และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ซื่อสัตย์ กตัญญูทศเวทีรักษาการทำงานเห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. สนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำความรู้มาใช้ในการตัดสินใจในการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหา และพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

วิวัฒน์ อัสวานิชย์ (2523 : 19-20) ได้ให้ความหมายของความซื่อตรง ไม่คดโกง ถ้าแสดงออกทางใจจะเป็นน้ำใสใจจริง ไม่มีเงื่อนงำซ่อนไว้ในใจทางกายเป็นการทำจริง ไม่ใช่ทำดีเพื่อลวงให้คนอื่นติดกับทางวาจา คือ พูดจริง พูดคงเส้นคงวาเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ และยังอธิบายถึงความซื่อสัตย์สุจริตของบุคคลเป็นข้อ ๆ ว่า

1. ต้องซื่อสัตย์ ไม่คิดโกงหรือหลอกลวงเขากิน ประกอบอาชีพในทางสุจริต สิ่งที่อยู่สุจริตผิดศีลธรรม จะต้องเลิกอย่างเด็ดขาด
2. ต้องซื่อสัตย์ต่อตนเอง ค่อยรอบครั่ว และมีตรสหาย และต้องมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ
3. ต้องซื่อสัตย์ในที่ถูกทาง โดยเฉพาะทางที่เป็นประโยชน์และตั้งมั่นเท่านั้นทางที่จะเป็นการทำลายประโยชน์ให้เกิดความเสียหายแล้ว ไม่ควรทำอย่างอื่น เช่น การซื่อสัตย์ต่อบุคคลทำลายชาติ
4. ต้องรักษาความพูดของตนให้มีคุณค่าน่าเชื่อถือได้ ให้เป็นคนมีวาจาสิทธิ์ ว่าจะให้ความช่วยเหลือใครแล้ว ต้องเป็นไปตามที่พูด

ขันติยา กรรณสูตร และคณะ (2547: 202-2, 203-2) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการขัดเกลาทางสังคมและลักษณะทางจิตใจกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย โดยศึกษาจากผู้ปกครองและนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในระดับต่ำ คือ การกระทำระหว่างการทำเพื่อให้พ้นการถูกลงโทษกับการกระทำเพื่อต้องการรางวัล และระดับสูงสุด คือ การทำตามเกณฑ์สังคม

เสาวนิจ รัตนวิจิตร (2547: 45) ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์ในชุมชนพุทธ

คริสต์ อิสลาม ในประเทศไทยการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้หลัก คือ แนวคิดความซื่อสัตย์ โครงสร้างสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หลักคำสอนของศาสนา หลักการศึกษา ในโรงเรียนศาสนา พบว่าคุณธรรมความซื่อสัตย์ที่เข้มแข็งเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่ใกล้ชิดของพ่อแม่ ความรับผิดชอบ และการพึ่งตนเองเร็วตั้งแต่วัยเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและพระเป็นแบบอย่าง และมีความรู้

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรูสึกลำเอียงหรืออคติ

4. ความมีวินัย

ซาโรซ บัวศรี (2522: 66) กล่าวว่า ความมีวินัย หมายถึงการมีความเคารพซึ่งกันและกัน โดยทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และความคิด

ประกาศรี สีอำไพ (2543: 48) ได้อธิบายว่า คุณธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตเป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ข่มเคียดกร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับ ความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ ความบอบาพของแต่ละบุคคลชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่น จึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

2. สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรมสามารถปกครองตนเองได้

กรมวิชาการ (2545: 9-10) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การใช้ชีวิตอย่างสงบสุขเคารพกฎหมายและข้อกำหนดของสังคมมีเหตุผล ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

วินัย พัฒนรัฐ และคณะ (2541: 9) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึงการประพฤติปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ และกติกาต่างๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เช่นกฎหมาย คำสั่ง คำประกาศ ระเบียบ

ของโรงเรียนและกล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัยไว้ ดังนี้

1. รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
2. เคารงครัดในระเบียบวินัยอยู่เสมอ
3. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

ราชบัณฑิตยสถาน (2553 :1) ได้นิยามคำว่า มีวินัยหมายถึง การควบคุม ปฏิบัติได้ตอบฉับไวตามแรงกระตุ้น (Impulse) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องในระยะยาว หรือ ควบคุมตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่ถูกต้อง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550 : 2) เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้าน ความมีวินัยจะสามารถควบคุมดูแลตนเองให้ประพฤติปฏิบัติมีสุขนิสัยอันดีมีความอดทน อดกลั้น ควบคุมตนเอง และแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง การยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัย ในตนเองและมีวินัยต่อสังคม

5. ความสุภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544 (2544: 1205 -1206) ได้ให้ความหมายความสุภาพ หมายถึง เรียบร้อย เช่นเขาแต่งกายสุภาพตามกาลเทศะและตามนิยม อ่อน โชน ละมุนละม่อม เช่น เขาพูดด้วยน้ำเสียงสุภาพ ไม่กระ โขกโฮกฮาสุภาพชน ผู้แต่งกายเรียบร้อย ผู้ที่มีกิริยามารยาท อ่อน โชน พูจาเรียบร้อยรู้กาลเทศะ เช่น สุภาพชนยอมไม่เสียดัง

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านของความสุภาพนั้นเรียนรู้ที่จะประพฤติตนอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เหมาะสมกับสถานภาพ กาลเทศะ และ วัฒนธรรมไทย แม้จะมีความมั่นใจในตนเอง แต่บุคคล เหล่านี้ก็ไม่แสดงพฤติกรรม ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มขู่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ทางวาจาหรือ ทำทาง

บริษัท มติชน จำกัด. (2547: 880) ได้ให้ความหมาย ความสุภาพ หมายถึง เรียบร้อย อ่อน โชนประพฤติดี

สรุปได้ว่า ความสุภาพหมายถึง เรียบร้อย อ่อน โชน และ ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาท ที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ประพฤติดีเป็นผู้คุณธรรม รู้กาลเทศะ มีกิริยาวาจาเรียบร้อย ซึ่งเป็นคุณธรรม ที่สังคมต้องการให้มีในตัวนักเรียนความสุภาพเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว การรักษาไว้ซึ่งกิริยามารยาทอันนุ่มนวล อ่อน โชน มีสัมมาคารวะ ไม่แข็งกระด้าง ก้าวร้าว และเหมาะกับวัฒนธรรมไทยนั้น นอกจากนั้น จะเป็นการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติแล้ว ยังเป็นการ ช่วยกล่อมเกลาคิดใจเด็ก และเยาวชน ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีความอ่อนน้อม ให้เกียรติซึ่งกันและกันอันเป็นการ

ลดการยึดติดกับความรู้ ความคิดหรือความเชื่อของตนเอง ซึ่งเป็นเสมือนกรอบปิดกั้นมิให้เด็กและเยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยแห่งการเรียนรู้

6. ความสะอาด

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 9) ได้ให้ความหมายของความสะอาดว่าหมายถึง ไม่สกปรกไม่มีตำหนิ ผ่องใสบริสุทธิ์ ไม่ทุจริต เราสามารถจำแนกความสะอาดได้ ดังนี้

1. ความสะอาดทางด้านร่างกาย คือ ร่างกายไม่สกปรก เสื้อผ้าสะอาด และรับประทานอาหารที่สะอาด มีสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี
2. ความสะอาดสิ่งแวดล้อมคือบ้านเรือนสะอาด ห้องเรียนสะอาด สิ่งเครื่องใช้สะอาด และโรงเรียนสะอาด
3. จิตใจสะอาด คือ คิดดี ทำดี พุทธิ บัณฑิตหลักศีล 5 ของพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 (2544: 1155) ได้ให้ความหมายของคำว่า สะอาด ไว้ 2 ลักษณะ ความหมายแรกนั้นมุ่งเน้นลักษณะทางกายภาพ ซึ่งนิยามว่า สะอาดก็คือ ไม่สกปรก อันหมายถึงการมีความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ความหมายที่สองนั้นมุ่งเน้นลักษณะของจิตใจ ซึ่ง สะอาด ก็คือ การมีจิตใบบริสุทธิ์

บริษัท มติชน จำกัด (2547: 854) ได้ให้ความหมายว่า สะอาด หมายถึง เกือบจะกลาบริสุทธิ์ ไร้มลทิน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 :2) เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรม ในด้านความสะอาดกายและใจจะรักษาร่างกายและสภาพแวดล้อมให้สะอาดปราศจากความมัวหมอง พร้อมทั้งคุณและจิตใจของคนให้กรอบไปด้วยความคิดที่ดีต่อผู้อื่น ไม่มุ่งร้าย ไม่อิจฉาริษยา ความสะอาดทั้งสองลักษณะเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ความสะอาดกายจะเป็นเกราะเสริมที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีสุขอนามัยที่แข็งแรงอันเป็นที่มาของความพร้อมต่อการเจริญเติบโตองงามในทุกๆ ด้าน

สรุปได้ว่า ความสะอาด หมายถึง ความสะอาดทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจซึ่งต้องการให้คุณธรรมด้านความสะอาดนั้นเกิดขึ้นในตัวนักเรียนทุกคน ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านของความสะอาดเรียนรู้ ที่จะดูแลตนเองให้ปราศจากความมัวหมองทั้งกายและใจ ความสะอาดร่างกายเพียงอย่างเดียวคงยังไม่เพียงพอต่อการเสริมสร้างความองงามทางจิตใจของเด็กและเยาวชน อนาคตของชาติกลุ่มนี้ควรที่จะได้รับการปลูกฝังและฝึกฝนให้มีความบริสุทธิ์สะอาดของจิตใจ ไม่มุ่งร้ายหรืออิจฉาริษยาผู้อื่นมองและคิดถึงสิ่งต่างๆ ในแง่ดี เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการเสริมสร้างสุภาวะทางจิตใจของเด็กและเยาวชนต่อไป

7. ความสามัคคี

อดุล สาระบาล (2536 : บทคัดย่อ) ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีความร่วมแรงร่วมใจ เพื่อสร้างสรรค์และแก้ปัญหาเพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

กิตติพันธ์ รุจิรกุล (2540 : บทคัดย่อ) ความสามัคคีหมายถึง ความพร้อมเพียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกระทำการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวความหมายสามัคคีดังกล่าวผู้ศึกษาสรุปว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออก ซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะด้วยใจรัก มีการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพพฤติกรรมการแสดงถึงความสามัคคีมี ดังนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
2. มีความเกรงใจซึ่งกันและกันมีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมในกลุ่มไม่ผลัดภาระให้ผู้อื่นไม่เห็นแก่ตัว

3. ปรับตนเองเข้ากับผู้อื่น ได้ดีรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
4. เข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจการของส่วนรวม
5. เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะไม่แบ่งแยกเป็นพวกเขาพวกเรา รักหมู่คณะ
6. ช่วยเหลือเกื้อกูลในทางไม่ผิดศีลธรรม มองคนอื่นในแง่ดีเสมอ

ราชบัณฑิตยสถาน (2553 : 1) ได้นิยามคำว่า สามัคคี ไว้ว่า ความพร้อมเพรียง สมานฉันท์ ร่วมมือร่วมใจ ประองคองกัน

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านความสามัคคีจะได้รับการปลูกฝังให้มุ่งมั่นในการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีเหตุผล มีใจเปิดกว้าง ยอมรับ ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 2) เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับ การบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความสามัคคีจะมีจิตใจเปิดกว้าง ไม่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะเอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จแก่หมู่คณะ และรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันบุคคลเหล่านี้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี รับบทบาทผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสม มีพฤติกรรมร่วมมือร่วมใจทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่สร้าง ความแตกแยก และไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึง ได้แก่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเกรงใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมในกลุ่มไม่ผลัดภาระ

ให้ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงงานของกลุ่ม ใช้สติปัญญาและเหตุผลในการจัด
 สิ้นใจแก้ปัญหาพร้อมกัน ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

8. ความมีน้ำใจ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 580) ได้นิยามคำว่าความมีน้ำใจ ไว้ว่า ความเอื้อเพื่อ
 อุดหนุน เจือจาน หรือแสดงน้ำใจดีแก่ผู้อื่น ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านความมีน้ำใจจะได้รับการปลูกฝัง
 ให้มุ่งเน้นแต่เพียงประ โยชน์ส่วนตัว หากแต่มีความเห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความ
 เอื้ออาทร เอาใจใส่ในความสนใจ ความต้องการ ความจำเป็น หรือความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อม
 ที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นตามความเหมาะสม

บริษัท มติชน จำกัด (2547: 469) ได้ให้ความหมาย น้ำใจ หมายถึง ความรู้สึกในใจ
 โดยปริยายหมายถึงการแสดงออกความรู้สึกเอื้ออาทร

กุมารี ชัชชวงษ์ (2549) กล่าวถึง ความมีน้ำใจเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม
 ปัจจุบันซึ่งมีการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว ซึ่งมุ่งเน้นความเป็นปัจเจกชนนี้
 เมื่อผนวกเข้ากับการแก่งแย่งแข่งขัน เพื่อที่จะ ได้มาซึ่งทรัพยากรต่างๆ ในสังคม อาจจะส่งผลให้เด็ก
 และเยาวชนกลายเป็นผู้มีจิตใจแข็งกระด้างใส่ใจแต่ความต้องการของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว มิได้มี
 จิตใจเอื้ออาทรพร้อมที่จะสร้างความรุดหน้าเจริญพัฒนาให้แก่ผู้อื่น ไปพร้อมๆ กับตนเอง การยึดแต่
 ประ โยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งนี้ หากเกิดขึ้นในทุกๆ หมู่เหล่าในสังคมใดแล้ว คงเป็นการยากที่สังคม
 นั้นๆ จะดำเนินอยู่ต่อไปได้

สรุปได้ว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเอง หรือเรื่องของตัวเอง
 แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ในความสนใจในความต้องการ
 ความจำเป็นความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

จากคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้นการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต้องมี
 แนวทางการพัฒนาที่ต้องอาศัยทักษะและการบวมนในการพัฒนาหลายๆ รูปแบบร่วมกัน จึงจะทำให้
 การพัฒนาคุณธรรมเกิดประ โยชน์สูงสุดต่อผู้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดเป็นนิสัยติดตัวตลอดไป

แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

การพัฒนาคุณธรรม เป็นเรื่องของการกล่อมเกลาทางจิตใจให้เกิดเจตคติ เกิดความตระหนัก
 และซึมซับ ไปพร้อมกับการปฏิบัติตนจนเกิดเป็นนิสัย จึงต้องทำอย่างต่อเนื่องภายใต้บรรยากาศ
 และแบบอย่างที่ดีและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550 : 25) ได้กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม
 จริยธรรมจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่เด็กและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่ ผู้ปกครองทุก ๆ ระดับต้องตั้งอยู่ในความถูกต้อง ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน ตลอดจนการเลี้ยงดูต้องค่อย ๆ สร้างสมคุณธรรม จริยธรรม
2. สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เพราะการอยู่กันเป็นครอบครัวผดุงคุณธรรมและจริยธรรม เด็กและคนหนุ่มสาวที่ไม่ได้อยู่กันเป็นครอบครัวจะมีความเสี่ยงต่อความสูญเสียดังกล่าว
3. การจัดการกิจกรรมพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดี และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้ความสำคัญและเอาใจจริงเอาใจในการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการประเมินจากคนหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาฯลฯ และจัดทำดัชนีชี้วัดด้านประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาคควรร่วมกำหนดแผนการสอน กระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาร่วมกันกับกลุ่มครูผู้สอนในแต่ละวิชา ในแต่ละช่วงชั้น เพื่อบูรณาการ การสอนคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่ช่วงชั้นและวิชาต่าง ๆ
4. การมีสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครและมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และประเทศชาติ โดยรัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมให้ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน และเป็นการเชื่อมโยงมนุษยเข้าหากันด้วยความเมตตากรุณา
5. ส่งเสริมการพัฒนาจิตให้เป็นวิถีชีวิต ในขณะที่จิตใจสามารถฝึกรอบรมให้มีความสุขได้ ฝึกรอบรมให้ลดการเห็นแก่ตัวได้ ฝึกรอบรมให้มีสติ มีสมาธิ มีปัญญาอื่น ๆ ขึ้นได้ คนปัจจุบันกลับเกือบไม่มีการพัฒนาจิตใจเลย ควรส่งเสริมการพัฒนาจิตให้เป็นวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ส่งเสริมให้มีศูนย์พัฒนาจิตมาก ๆ ทั้งสถาบันทางศาสนา หรือที่ท่าโดยฆราวาส
6. การศึกษาที่เข้าถึงความดี การศึกษาของเราเกือบทั้งหมดเอา "วิชา" เป็นตัวตั้ง จึงเข้าไม่ถึงความดี ในขณะที่ในพื้นที่ที่มีคนคิดดีทำดีอยู่ การศึกษาของเราไม่รู้จักคนเหล่านั้น การศึกษาทุกระดับควร ไปศึกษาวิจัยในพื้นที่ให้รู้จักคนดี ๆ แล้วนำมาสื่อสารเรียนรู้กัน เรื่องของคนดีก็จะเข้าไปสู่ตัวผู้เรียน นอกจากนั้น เนื่องจากเรามีโครงสร้างของการศึกษาอยู่เต็มประเทศเมื่อการศึกษาหันไปแสวงหาคนดีในพื้นที่ เราจะสร้างฐานข้อมูลของความดีขึ้นมาเต็มแผ่นดิน ทำให้ความดีเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และเป็นแหล่งเรียนรู้ ทำให้ความดีในแผ่นดินมีกำลัง
7. การจัดการกิจกรรม/โครงการที่มีส่วนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมที่หลากหลาย เพื่อผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาได้ตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจ เพื่อใช้เสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชน

อย่างคุ้มค่า รวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมช่วงปิดภาคเรียน เช่น ค่ายอาสาสมัครต่าง ๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อพัฒนาชุมชน ฯลฯ เพื่อใช้เวลาว่างพัฒนาตนเองและเกิดประโยชน์แก่ชุมชน

ดังนั้นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะอายุก่อน 6 ปี จะสามารถบันทึกจริยธรรมในช่วงนั้นได้มากที่สุด พ่อ แม่ ญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดของเด็กในวัยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และควรทำอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกหลักสูตร จนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่ การเรียนในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา การส่งเสริมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ยังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตลอดจนการจัดกิจกรรมพัฒนาครูถือว่ามีความสำคัญในการให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดี มีทักษะด้านการสอนคุณธรรม จริยธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นอกจากนี้ครูยังมีความสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมซึ่งมีทั้งหมด 3 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 92) คือ

1. ด้านการอบรมสั่งสอน หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา โดยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การที่ครูได้จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และได้รับประสบการณ์ตรง หรือการใช้บทบาทสมมติ การบอก การแนะนำ การสั่งสอน โดยครูเป็นผู้แสดง นักเรียนเป็นผู้ฟัง หรือการใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเสริมแรง โดยการให้รางวัล ยกย่อง ชมเชย สร้างแรงจูงใจ จัดการเรียนการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนนิสัยจากจุดด้อยเป็นจุดเด่น จากวิกฤติให้เป็นโอกาสแก่ผู้เรียน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ตระหนักในบทบาทของผู้เรียนที่จะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

2. ด้านการเป็นแบบอย่าง หมายถึง การที่ครูจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแม่แบบเป็นครูต้นแบบและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งทางด้าน กาย วาจา ใจ อันเป็นแบบแผนที่ดีงามที่จะก่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. ด้านการติดตามผล หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากที่ได้อบรมสั่งสอน และการเห็นแบบอย่างที่ดีแล้ว โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก และการประเมินผลผู้เรียนเพื่อสร้างพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นการสร้างพื้นฐานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

ทองจันทร์ สังขเสนากุล (2550 : 24) ได้อธิบายว่า ครูและผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ต่อเด็กเป็นอย่างมาก บทบาทของครูและผู้ปกครองต่อเด็กนี้ถ้าคุณเฝิน ๆ ก็อุปประหนึ่งว่าทั้งสองฝ่ายจะ

เข้าใจบทบาทของตนเป็นอย่างดีแต่ความเป็นจริงแล้วความมุ่งหวังของทั้งสองฝ่ายอาจไม่ตรงกัน เช่น ครูอาจมุ่งหวังให้เด็กเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน จึงได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกีฬา ลูกเสือและ ทัศนศึกษาแต่ผู้ปกครองมุ่งหวังให้เน้นด้านวิชาการจึงไม่ยอมให้เด็กร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ความมุ่งหวังของผู้ปกครองแต่ละคนและครูแต่ละคน ก็ยังแตกต่างกันอีก ผู้ปกครองบางคน อาจหวังอยากให้ครูอบรมสั่งสอนมารยาทเด็กอย่างใกล้ชิดนอกจากการสอนวิชาการ ในขณะที่ ผู้ปกครองบางคนเห็นว่าครูก้าวก่ายชีวิตส่วนตัว อย่างไรก็ตามบทบาทของครูก็ยังมีอิทธิพลอย่างมาก ซึ่งผู้ปกครองควรเข้าใจและให้ความร่วมมือ จึงกล่าวได้ว่าบทบาทของพ่อ แม่ ผู้ปกครองหรือครู อาจารย์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ บุคลิกลักษณะของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีต่อ บทบาท และการสนับสนุนส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการส่งเสริม ประสบการณ์ความรู้ให้แก่เด็ก การให้กำลังใจเอาใจใส่ในการเรียนหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่นักเรียน ได้รับจากโรงเรียนแล้วนำมาเล่าหรือแสดงออกที่บ้านและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ดังนั้นบุตร หลานของท่านจะประสบผลสำเร็จในด้านการเรียน การที่สามารถสอบเข้าสถาบันอื่น ๆ ได้นั้นครู และผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของบุตรหลานและจะช่วยให้การพัฒนาการด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอันจะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนอกจากนี้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมยังมีอีกหลายรูปแบบในการที่พัฒนาที่สามารถทำได้

พกา สัตยธรรม (2550 : 24-30) คุณธรรมและจริยธรรมเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับ

การพัฒนาการด้านสติปัญญาและการอบรมกล่อมเกลารูจักผิดชอบชั่วดีของสังคม คุณธรรมและ จริยธรรมจึงเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งในระบบ โรงเรียนและนอกโรงเรียน การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและกำกับให้ตนเองเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ ด้วยการปลูกฝังพื้นฐานด้านจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น

1. การศึกษาเพื่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม การศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเรื่อง จริยธรรม การให้การศึกษารวมถึงการอบรมบ่มนิสัยให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการดักเตือนให้เกิด ความสำนึกในความถูกต้องและความผิด

1.1 การปลูกฝังพื้นฐานด้านวิชาการ การเรียนการสอน การศึกษาของไทยจะมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะมี ลักษณะแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกันกับพุทธปรัชญา

1.2 การปลูกฝังพื้นฐานด้านชีวิตและสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ใน การดำรงชีวิตทางด้านสังคม ก็จะนำพระธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลัก

ในการคิดและการแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมและจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

1.3 การปลูกฝังพื้นฐานด้านจิตวิทยา เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการคิด การห้เห็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจ จนเกิดเป็นจิตสำนึก การศึกษาจึงต้องมุ่งอบรมให้บุคคลคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ซึ่งมีความมุ่งหมายปลายทาง คือ ให้คิดดีทำดีและแก้ปัญหาได้ดี การศึกษาจิตวิทยาทำให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วย การสร้างแรงจูงใจตนเองเพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความดีงามได้ เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการได้รับประสบการณ์และจากการอบรมสั่งสอน ซึ่งเน้นให้มองเห็นความคิด ชอบ ชั่ว ดี บุคคลมักจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากกลุ่มที่เป็นตัวแทนทางสังคมที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบ ในการอบรมเลี้ยงดูให้บุคคลในสังคมเป็นผู้ที่ตระหนักรู้และมีพฤติกรรมที่กล่าวได้ว่า เป็นผู้มีจริยธรรมคุณธรรม คือ ครอบครั้ว โรงเรียน เพื่อน สื่อสารมวลชน และศาสนา บุคคลในกลุ่มสังคมเหล่านี้ต้องพยายามค้นหาวิธีการเพื่อพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรม

2. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการปลูกฝังค่านิยม กล่าวคือ เป็นวิธีการปลูกฝังที่เริ่มต้นด้วยกระบวนการในขั้นพื้นฐาน ซึ่ง ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 242) ได้เสนอแนะวิธีการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมไว้หลายประการ เช่น

- 2.1 กำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาตามคุณธรรมจริยธรรมอย่างสอดคล้องกัน
- 2.2 เสนอตัวอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา พร้อมทั้งแสดงให้เห็นผลดีผลเสีย
- 2.3 ประเมินพฤติกรรมที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้เกณฑ์ผลของพฤติกรรมต่อตนเอง หมู่คณะและสังคม
- 2.4 แลกเปลี่ยนและวิจารณ์การประเมินในกลุ่ม
- 2.5 ฝึกปฏิบัติให้บุคคลกระทำด้วยใจสมัครและให้ประเมินผลสำเร็จด้วยตนเอง
- 2.6 ย้ำให้บุคคลรับเอาพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมและคุณธรรมโดยให้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของตน
- 2.7 การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและการชักชวนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมกับจริยธรรมและคุณธรรม
- 2.8 พัฒนาค่านิยมจากระดับญาติพี่น้อง ไปสู่หมู่คณะและสังคม เช่น เริ่มต้นจากความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคีในหมู่พี่น้อง หมู่คณะ และสังคม ไปจนถึงประเทศชาติ
- 2.9 จัดกิจกรรมเสริม เช่น กิจกรรมรณรงค์ นิทรรศการ การประชุม สัมมนา การอภิปราย การศึกษากรณี การจัดงานประเพณี เป็นต้น

3. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยการใช้สติปัญญาจากที่มนุษย์เราทุกคน ได้เกิดมาพร้อมด้วยสติปัญญาที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ถึงแม้ว่าจะมีสติปัญญาของบางคนอาจมีความไม่เท่าเทียมกัน แต่สติปัญญาถือว่าเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตของมนุษย์ สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนความสามารถได้ ดังนั้น สติปัญญา คือ ความฉลาด ผู้ที่มีสติปัญญาคือผู้ที่สามารถคิดแก้ไขปัญหาได้ดีเนื่องจากเข้าใจปัญหาได้ดี นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักบริหารนั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่มีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ที่เหนือผู้อื่น วิธีการพัฒนาด้วยการใช้สติปัญญาจึงน่าจะกระทำได้อย่างเป็นผลดี วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมธรรมด้วยการใช้สติปัญญา ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 243) ได้มีข้อเสนอแนะ เช่น

3.1 กลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสร้างความเข้าใจสมาชิกในแก่มุมที่เป็นเชิงบวกและการปรับพฤติกรรมความคิดของกลุ่ม

3.2 การสืบสวนสอบสวนเป็นการใช้วิธีซักถาม เพื่อให้ได้คำตอบจากผลของการกระทำที่นำไปสู่ความสุขหรือความทุกข์ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับสังคม

3.3 การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดแนวความคิดในการแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมและจริยธรรมร่วมกัน

3.4 การเล่นเกมสื่ เพื่อนำการเล่นเกมนำสู่หลักการของความคิดที่จะทำให้อุบัติเหตุซึ่งอาจเกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์สะท้อนกลับมาถึงตนเอง

3.5 การใช้สื่อ โสตทัศนอุปกรณ์ ให้ดูตัวอย่างภาพการแสดงพฤติกรรม เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์

3.6 การจัดค่ายจริยธรรม เพื่อให้บุคคลที่มีประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์ที่จำเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมปัญญาเป็นแนวทางที่ทำให้ได้มีโอกาสคิดในสถานการณ์ที่ตนเองเป็นบุคคลภายนอกหรือผู้สังเกตการณ์ เนื่องจากบุคคลมักจะไม่เห็นแนวทางเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง การแก้ปัญหาทางคุณธรรมและจริยธรรมจึงอาจมีสภาพคล้ายเส้นผมบังภูเขาได้

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมที่กล่าวมานำไปสู่การปฏิบัติได้ และผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามแนวทางต่างๆ ให้เกิดเป็นนิสัยติดตัวนักเรียนนั้น ต้องอาศัยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย มาใช้ในการพัฒนาเพราะว่าเด็กปัจจุบันนี้มีปัญหาต่างๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับการมีคุณธรรมในตัวเองซึ่งสามารถรับรู้ได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้

ปัญหาเด็กไทย

การกระทำหลายอย่างของวัยรุ่นปัจจุบันกำลังจะกลายเป็นยุคแห่งความเสื่อมทางด้านคุณธรรม เป็นรูปแบบของการดำเนินชีวิตในยุคใหม่ เมื่อทำกันมากขึ้นทำกันบ่อยขึ้น เห็นกันบ่อยขึ้น ชินตามากขึ้น สิ่งที่ไม่ดีไม่งามทั้งหลายจะกลายเป็นบรรทัดฐานของพฤติกรรม เป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ผิดไม่แปลกแต่อย่างใด (เกียรติศักดิ์ ชาร์กย์, 2555) เริ่มต้นตั้งแต่การแต่งตัวที่เปิดเผยมากเกินไป หลายคนอ้างเป็นเรื่องของแฟชั่น แต่ไม่ดูความเหมาะสม ไม่มองค่อไปว่าการแต่งแบบนั้นจะก่อให้เกิดอะไรตามมา เสื้อที่เปิดให้เห็นเนินอกมากเกินไป เสื้อที่เปิดสะคือกางเกงที่รัดมากเกินไป เน้นส่วนสัดชัดเจนเกินไป เอวต่ำเกินไป เวลานั่งแล้วคนเห็นในสิ่งที่ไม่อยากจะเห็น ดูแล้วมันดูจาบมากกว่าจะเกิดอารมณ์เพศ จากการแต่งตัวก็ไปถึงเรื่องข้าวของเครื่องใช้ ทั้งกระเป๋า เข็มขัด รองเท้า หมวก นาฬิกา โทรศัพท์มือถือ หลายคนใช้เกินกว่ากำลังความสามารถของตนเองหรือของครอบครัว เหนือตามคนอื่น โดยไม่ดูฐานะของตนเอง ใช้เงินเกินตัว ใช้สินค้ายี่ห้อดังที่มีราคาเกินกว่าฐานะของตน ทำตัวตามแฟชั่น กลัวว่าจะเชย แต่ไม่กลัวที่จะจนหรือเป็นหนี้ ความอยากได้สิ่งเหล่านี้ถ้าพ่อแม่มีเงินและให้ได้ก็ไม่เป็นไร แต่ที่พ่อแม่ไม่อาจจะให้ได้ แต่ก็ยังอยากจะได้ ทำให้ตัดสินใจทำในสิ่งที่ผิด ที่ทำกันมากในยามนี้ก็คือการขายตัว ที่เกิดขึ้นทั้งหญิงทั้งชาย เกิดขึ้นทั้งที่เป็นนักเรียนนักศึกษาและทำงานแล้ว เกิดขึ้นทั้งในกลุ่มที่ไม่มีจะกินและพวกที่มีจะกิน แต่ใช้เงินซื้อเข้าของยี่ห้อดังราคาแพงที่เกินตัว เรื่องที่ชิวก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง บางคนเที่ยวเกือบทุกคืน บางคนอายุไม่ถึงก็เที่ยว บางคนไม่ได้ไปเที่ยวเฉยๆ แต่ไปทำสิ่งที่ไม่ควรทำในสถานที่เที่ยว เช่น เสพยา มั่วเรื่องเพศ เข้าไปแล้วไม่ยอมกลับบ้านมือเปล่า ต้องหิ้วกลับบ้านให้ได้ ไม่ต้องการรักแท้ ต้องการเพียงแต่ถุ่นอนชั่วคราว โดยไม่คิดถึงพ่อแม่ ไม่คิดถึงค่านิยมที่คิงามของสังคม ไม่คิดถึงผลร้ายที่จะตามมา ไม่ห่วงเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ บางคนก็อดศรัทธาว่าข้านี้เก่งดื่มเหล้าดื่มเบียร์เท่าไรก็ไม่เมาในที่สุดก็กลายเป็นคนที่เมาแล้วขับ สร้างปัญหาให้คนอื่น ทำลายชีวิตทรัพย์สินของคนอื่น ทำให้เกิดแม่หม้าย ถูกกำพรว้า และคนพิการ เรื่องที่น่าเป็นห่วงรุนแรงที่สุดจะเป็นเรื่องเพศ ค่านิยมสมัยใหม่คือเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ มนุษย์มีความต้องการทางเพศ และการตอบสนองความต้องการทางเพศก็เป็นเรื่องธรรมชาติ ไม่รู้จักคำว่ากาละและเทศะ (สารพันปัญหาเด็กไทย, 2554 : 20)

ไม่รู้จักคำว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่เคยคิดว่าทำไปแล้วจะเกิดอะไรขึ้น ไม่เคยคิดถึงความรู้สึกของพ่อแม่ รู้แต่ว่าตนเองมีความต้องการ และเรื่อนร่างก็เป็นของตน ดังนั้นจะทำอะไรกับเรื่อนร่างของตนอย่างไรก็ได้คนอื่นไม่เกี่ยว อายุของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกลดต่ำลงเรื่อยๆ การมีเพศสัมพันธ์กับหลายๆ คนในช่วงเวลาเดียวกันกลายเป็นเรื่องที่ไม่แปลก หลายคนยอมรับได้

โดยมีการบัญญัติศัพท์คำว่า "ก๊ก" มาใช้แทนคำว่า "กู๊" ก๊กไม่ใช่เพื่อน ดังนั้นจึงทำอะไรได้มากกว่าเพื่อน (วิกิตถปัญหาวิทยุรุ่นปี 53. 2553 : 2)

การมีเพศสัมพันธ์ ก๊กไม่ใช่แฟนดังนั้นจะมีเพศสัมพันธ์กับคนที่เป็นก๊กหลายคนได้ ไม่ถือว่าเป็นการนอกใจ เพราะก๊กไม่ใช่แฟนที่จะต้องซื่อสัตย์ต่อกัน ผู้ใหญ่พูดให้เขาฟังบ่อยๆ ว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติที่ไม่ควรสกัดกั้นจนก่อให้เกิดความเข้าใจผิดอะไรบางอย่างในวัยรุ่นหรือเปล่า เราทำให้เขาเข้าใจได้หรือเปล่าว่าแม้เรื่องธรรมชาติก็มีกฎกติกา มารยาท วัฒนธรรม บรรทัดฐานของความเหมาะสมในการจะทำสิ่งที่เราเรียกว่าธรรมชาติ การขับถ่ายก็เป็นเรื่องธรรมชาติ เราก็ยังมีกฎกติกาว่าต้องกระทำที่ไหน ต้องทำเป็นที่เป็นทาง ไม่ใช่ว่าจะอยากจะทำที่ไหน เมื่อใดก็ได้ การมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมชาติ แต่มีกฎกติกา มารยาทที่เป็นบรรทัดฐานของพฤติกรรมทางเพศที่เราต้องให้ความสนใจ และประพฤติอยู่ในกรอบประเพณี เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสังคมที่นับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น (สุนิสา ประวิชัย. 2555 : 1)

เรื่องของความรุนแรงมีให้เห็นในสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลา แทบจะไม่เว้นในแต่ละวัน ทำไมเยาวชนของเราในยามนี้จึงรักความรุนแรง ผิดหวังรุนแรง จัดการกับความผิดหวังในทางที่รุนแรง เกิดอะไรขึ้นในสมองของเขา เกิดอะไรขึ้นในจิตใจของเขา มีตัวอย่างอะไรให้เขาเห็น มีเรื่องราวอะไรในสื่อให้เขาได้ดู ได้ฟัง เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ที่กล่าวมาได้มีงานวิจัยต่างๆ ที่เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาไว้เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนต่อไป

บริบทโรงเรียนบ้านประคอง

โรงเรียนบ้านประคอง ตั้งอยู่เลขที่ 187 หมู่ที่ 2 บ้านประคอง ตำบลเมืองยาง อำเภอขามันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีหมู่บ้านในเขตบริการ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านประคอง บ้านระดมสุข และบ้านราษฎร์พัฒนา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประกอบอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะต้องอาศัยน้ำฝนในการทำนา ไม่มีระบบชลประทาน จึงทำให้มีการอพยพแรงงานไปทำงานต่างพื้นที่ โดยเฉพาะต่างประเทศ และต่างจังหวัด ทำให้บุตรหลานต้องอาศัยอยู่กับปู่ย่า ตา ยาย เป็นส่วนใหญ่ ด้วยความสงสารบุตรหลานที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ จึงเลี้ยงดูแบบตามใจ เพื่อเป็นการชดเชยสิ่งที่ขาดด้วยเงิน และวัตถุตามที่บุตรหลานต้องการ ขาดการอบรมสั่งสอนในเรื่องต่างๆ ทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ขาดการอบรมคุณธรรมในบางเรื่อง แม้โรงเรียนจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา แต่สถาบันครอบครัว สภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวนักเรียน ก็มีส่วนทำให้พฤติกรรมด้านคุณธรรมเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

ไม่มีความขยันในการทำงาน พุดจาไม่สุภาพ ไม่ให้ความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่าที่ให้การอบรมสั่งสอน เป็นต้น ด้วยพฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลคือเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ การมีวุ่นวายมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม การทะเลาะวิวาท ก่อปัญหาต่างๆ ในชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของครูในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนนั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ครูทุกคนจะต้องร่วมแรงร่วมใจกัน โดยไม่โยนความรับผิดชอบให้เฉพาะผู้ใดผู้หนึ่ง ครูควรจะศึกษาหาวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมมิให้เกิดความเบื่อหน่ายกับผู้เรียน เพราะคุณธรรม จริยธรรมเป็นเรื่องของการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยการอบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่าง และที่สุดต้องมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจากที่ผ่านมา ได้มีผู้ให้ความสนใจทำการวิจัย เพื่อพัฒนาการวิจัยในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทของครูในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งพอที่จะนำเสนอผลงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

ขวัญใจ พลอยล้อมเพชร (2541 : 70) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เด็กเรียนของครูผู้สอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ การศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เด็กเรียนของครูผู้สอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษากิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามกลุ่มโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูหัวหน้ากลุ่ม ประสพการณ์ใน 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง ด้านการติดตามผลระหว่างกลุ่มโรงเรียนตะเคียนทองกับกลุ่มโรงเรียนพลวง พบว่าบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมและการเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเป็นแบบอย่าง อยู่ในระดับมาก และด้านการติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง และจำแนกระหว่างกลุ่มโรงเรียนตะเคียนทองกับกลุ่มโรงเรียนพลวง พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศวิณี ปาตะกวงค์ ณ อยุธยา (2544 : 83-89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของครูให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษากลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าครูมีปัญหาในระดับมากคือนักเรียนมากเกินไปเป็นอุปสรรคต่อการติดตามแก้ไขพฤติกรรมอย่างทั่วถึง มีปัญหาในระดับปานกลางได้แก่มุ่งเน้นเนื้อหามากกว่าการอบรมสั่งสอน

ครูส่วนใหญ่เห็นว่าหน้าที่อบรมเป็นของครูประจำชั้น ขาดตำราและแบบเรียนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ครูขาดการติดตามผลหลังการอบรม ครูจัดศึกษาไม่ปรับปรุงวิธีสอน ครูขาดคู่มือหรือเอกสารการนำคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกวิชาที่ตนสอน ขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ครูมีภาระหน้าที่มากเกินไปไม่มีเวลาอบรมนักเรียน ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนของกลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้มีผลต่อค่านิยมที่แตกต่างกัน ครอบครัวยุคใหม่เป็นสถาบันที่มีอิทธิพล ผลการทดสอบสมมติฐานที่ว่าครูที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน พบว่า เพศ อายุ การศึกษาประสบการณ์การสอนและวิชาที่สอนมีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน

วีระศักดิ์ สมานชาติ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมระลึกถึงผู้มีพระคุณและกิจกรรมถูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด มากกว่าการดำเนินงานด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนมากกว่าด้านอื่น ส่วนครูผู้สอนเน้นการสอนคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าด้านอื่น ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศ อายุและวุฒิการศึกษาแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนควรร่วมมือกันปรับปรุงหลักสูตรโดยสอดแทรกเนื้อหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาระวิชา

ศีลธรรม โพนะทา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้ ก่อนดำเนินงานพบปัญหาการแสดงพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับมาก หลักการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลังการพัฒนาลดลง ส่งผลให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาหลังการพัฒนาสูงขึ้น ด้านครูผู้สอนมีความเห็นว่าการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการนิเทศแบบศึกษาเอกสารและการประชุม ทำให้ครูผู้สอน ผู้รับการนิเทศได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ

เกิดความร่วมมือในการพัฒนามากขึ้น และด้านการมีส่วนร่วม ครูและผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอีกด้วย

ฉลอง จະระ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ ก่อนการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้บริหาร บุคลากร ไม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษาเท่าที่ควร การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษายังไม่เหมาะสม อาจารย์ผู้สอนไม่มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในรายวิชาที่ตนเองสอน ส่งผลให้นักศึกษามีความประพฤติด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ดี หลังการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษา โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การมอบหมายงาน การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามขั้นตอนการวิจัยวงรอบที่ 1 พบว่าผู้บริหาร บุคลากรมีความตระหนักในความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น ได้แนวทาง วิธีการ เทคนิค ใหม่ ๆ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษาที่เหมาะสมมากขึ้น แต่อาจารย์ผู้สอนยังไม่มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษาในรายวิชาที่ตนเองสอนจึงได้ดำเนินการพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีความตระหนักในความสำคัญ ใช้เทคนิคการสอน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในรายวิชาของตนเอง พร้อมใช้วิธีการวิจัยในชั้นเรียน มีการรายงานผลการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมเป็นระยะที่นับว่าได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

สงวน กำเนิดทอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของครูผู้สอนจริยศึกษา ในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มประการณ์อื่น จำแนกตามกลุ่มโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ครูผู้สอนกลุ่มประการณ์อื่น โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จำนวน 118 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 37 ข้อ มีความเชื่อมั่นแบบสอบถาม 0.9118 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของครูผู้สอนจริยศึกษาในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการอบรมสั่งสอน และด้าน

การเป็นแบบอย่าง อยู่ในระดับมาก และด้านการติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบบทบาทของครูผู้สอนจริยศึกษาในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ตามกลุ่มโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง และด้านการติดตามผล พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุเทพ พันธุ์โสลี (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ที่มีประสบการณ์ต่างกัน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภวัต โหมชนิดณรงค์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนของครูผู้สอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนตามความคิดเห็นของครูหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์อื่น นอกเหนือจากกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จำแนกตามกลุ่มโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มประสบการณ์อื่นในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 56 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกความเชื่อมั่นแบบสอบถาม 0.9448 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเปรียบเทียบกลุ่มใช้การทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนของครูผู้สอนจริยศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง อยู่ในระดับมาก และด้านการติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนของครูผู้สอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง

ด้านการติดตามผล ระหว่างกลุ่ม โรงเรียนหมอนทอง กับกลุ่ม โรงเรียนคอนเกาะกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

แสงมณี สุวรรณฉัตรกุล (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของครูสอนจริยศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของครูสอนจริยศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ใน 3 ด้านคือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง ด้านการติดตามผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยครูสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ของกลุ่ม โรงเรียนวังน้ำเย็น 43 คน กลุ่มโรงเรียนคลองตาสุตรสามัคคี 43 คนรวม 86 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน 3 ด้าน จำนวน 37 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือคะแนนเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการศึกษาพบว่า บทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมในทัศนะของครูสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง ด้านการติดตามผล อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของครูสอนจริยศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง ด้านการติดตามผล มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อรุณี สาทรพิทักษ์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ จากการศึกษาได้แนวทางแก้ปัญหาคือสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนในการจัดทำโครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมในด้านที่เป็นปัญหา เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนา สถานศึกษาควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างครู และผู้ปกครองเพื่อชี้แจงให้ทราบถึงสภาพปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน และผู้ปกครองควรมีการเอาใจใส่บุตรหลานมากยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เทอร์รี่ (Terri, 1997 : 18-52) ได้ศึกษาครูชาวฟินแลนด์ระบุและแก้ปัญหาความอึดอัดใจที่จะหาทางออกเกี่ยวกับจริยธรรมในโรงเรียน โดยสำรวจปัญหาข้ออึดอัดใจ ที่จะหาทางออกทางจริยธรรม ที่ครูจำนวน 33 คน ระบุไว้จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแห่งหนึ่งใกล้นครเฮซิงกิ จากการสัมภาษณ์ครู คิดว่ากลยุทธ์เหล่านั้นมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ การศึกษาใช้

แบบสอบถามเกี่ยวกับจริยธรรมให้ครูประเมินการแนะนำวิธีการแก้ปัญหา การศึกษาพบว่า ครูระบุประเภทต่าง ๆ 4 ประเภทเกี่ยวกับข้อผิดพลาดที่จะหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมได้แก่

- 1) เรื่องเกี่ยวกับงานของครู
- 2) จริยธรรมเกี่ยวกับงานของนักเรียน
- 3) สิทธิของชนกลุ่มน้อย
- 4) ระเบียบทั่วไปของโรงเรียน

ทักเกิล (Tuggle. 1997 : 37-75) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนความต้องการเฉพาะของครูกับวินัยนักเรียน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของครูเกี่ยวกับการควบคุมนักเรียนกับบรรยากาศของห้องเรียนที่ครูสอนโดยใช้คำถาม จำเพาะ 6 ข้อ ตามครู จำนวน 175 คน และนักเรียนจำนวน 3,000 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 โรงเรียนในเขตเทศบาลมหานครมิสซูรี แล้วสุ่มให้นักเรียนจำนวน 570 คน ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการควบคุมนักเรียนสำหรับครู จำนวน 114 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูชายกับครูหญิงมีความแตกต่างกันทั้งในคะแนนแบบวัดการควบคุมนักเรียน และจำนวนนักเรียนที่ถูกส่งตัวไปต่อไปปรับการพิจารณาทางวินัย ครูชายยอมรับอุดมการณ์การดูแลนักเรียนมากกว่าครูหญิงและครูชายส่งตัวนักเรียนต่อไปปรับการพิจารณาวินัยมากกว่าครูหญิง ครูในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนมีคะแนนจากการจัดการควบคุมพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนโรงเรียนที่ใหญ่กว่ามีคะแนนดังกล่าวมากกว่าโรงเรียนที่ขนาดเล็กกว่า และในโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีการควบคุมนักเรียนดีกว่าในโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ครูใหญ่ไม่มีการจัดอันดับปัญหาด้านวินัยครู

เอนซิโซ เรย์มอนด์ฟาซ (Enciso. 2003 : 39) ได้ศึกษาการตระหนักถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้บริหาร พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่ว่าครูคือตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานด้านนโยบายด้านวินัยนักเรียนให้สำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดชั้นเรียน ซึ่งครูผู้สอนจะมองในแง่การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้บริหารต่างก็มีส่วนร่วมในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และส่งเสริมความมีวินัยนักเรียน ส่วนนักเรียนเชื่อว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่สุดในการดูแลบุตรหลานด้านระเบียบวินัย

แวร์โชว์ (Warshow. 1978 : 1450-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง 96 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ต ผลการวิจัยพบว่า เพศและระดับชั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญแต่องค์ประกอบที่น่าสนใจ คือ กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

เฮนสัน (Henson, 2000 : 11-20) ได้วิจัยเรื่องความเข้าใจของครูยุคใหม่ต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกหัดครูจากมหาวิทยาลัยทางตะวันตกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา 186 คน พบว่าด้านบทบาทของโรงเรียนและสังคมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65 เห็นว่าโรงเรียนคือวิถีชีวิตเด็ก คือสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรม มีจุดสำคัญที่ต้องสร้างคุณลักษณะอันดีทางจริยธรรมจากการจัดกระบวนการเรียนการสอน ระบบการจัดการศึกษาต้องเตรียมเด็กเข้าสู่สังคมที่มีจริยธรรมอันจะช่วยสร้างความสำเร็จและความเป็นพลเมืองดี ครูควรปรับปรุงระเบียบในชั้นเรียนและผลสำเร็จของงานอยู่เสมอ มีการสอดแทรกจริยธรรมในการเรียนการสอน การให้ทำการบ้าน การตัดสินใจร่วมกันทำงานจากความคิดของเด็กทุกคน การสอนในชั้นเรียนสะท้อนความเชื่อถือ ครูบางคนเน้นหลากหลายวิชา ครูต้องคำนึงถึงจริยธรรมที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก กลุ่มอื่นเห็นว่าโรงเรียนมุ่งเน้นในการสร้างคนแบบทางจริยธรรม โรงเรียนเป็นที่สั่งสอนทางจริยธรรม ครูพยายามที่จะสร้างโรงเรียนเป็นสถาบันแห่งจริยธรรม โรงเรียนได้พยายามที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรมแต่ก็มีองค์ประกอบหลายอย่างทำให้ล้มเหลว นักเรียนเรียนรู้จริยธรรมนอกจากหลักสูตรในโรงเรียนแล้ว เด็กยังได้พัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวและประสบการณ์ของเด็กเอง ชุมชนสามารถสร้างแบบอย่างให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติ ผู้วิจัยยังเห็นว่าชุมชนและสังคมมีหน้าที่ในการพัฒนาจริยธรรมของเด็กด้วย

แคมป์เบลและไทส์เซน (Campbell & Thiessen, 2001 : 27-29) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพพื้นฐานทางศีลธรรมของตัวแทนจริยธรรมในการสอน ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพต่อการพัฒนาในปัจจุบันภายใต้ประเด็นคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานของครูที่มีผลต่อผู้เรียน จุดสนใจหลักของการวิจัยคือบทบาทของครูในการเป็นตัวแทนจริยธรรมและการอบรมสั่งสอนในห้องเรียนว่าเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือผิดอันเป็นตัวชี้วัดจากครูและนักวิจัย จุดมุ่งหมายแรกเป็นการรวบรวมหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักศีลธรรมตามแบบแผนของงานวิจัย โดยค้นคว้า 2 ประการคือครูมีเป้าหมายของการอบรมสั่งสอนและการเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนกับความมุ่งมั่นต่อการควบคุมพฤติกรรมของตนเองอย่างไร จากงานวิจัยได้ให้แนวคิดหลายประการจากวิธีการค้นคว้าที่หลากหลาย มีการเสนอบทสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ประเด็นในการศึกษามี 4 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัยในห้องเรียน ด้านงานภารกิจหลักของครู ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักเรียนจากการเลือกวิธีการสอนของครู และด้านการวัดผลประเมินผล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะว่าระดับความรู้ทางหลักศีลธรรมของครูแสดงถึงความไม่มั่นใจที่จะเป็นตัวแทนทางจริยธรรมและสะท้อนถึงจิตสำนึกในการยอมรับคุณงามความดีและหลักศีลธรรมที่ครูอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนของสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และสถานศึกษาถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและส่งเสริมบุคลิกภาพ พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน นอกจากนั้นครูยังต้องเข้าใจเด็ก รู้จักวิธีอบรมสั่งสอน และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเน้นการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ก่อนที่จะพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานให้เกิดในเด็กและเยาวชน จะต้องทราบถึงสภาพ ปัญหาเสียก่อนว่าเด็กมีปัญหาในด้านใดบ้างที่จำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไข และมีด้านใดบ้างที่ได้อยู่ แล้วเพื่อการพัฒนาต่อไป ในการแก้ไขและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนั้นจะต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย มีการบูรณาการร่วมกัน ทั้ง โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จึงจะประสบผลสำเร็จ